DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL

Mae’r datganiad hwn yn cwrdd â’r angen i gynhyrchu Datganiad Rheolaeth Fewnol yn unol â Rheoliad 5 o’r Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014.

Rhan 1: CWMPAS CYFRIFOLDEB

Mae Cyngor Gwynedd yn gyfrifol am sicrhau bod ei weithgareddau yn cael eu cynnal yn unol â’r gyfraith a safonau priodol, a bod arian cyhoeddus yn cael ei ddiogelu a’i gyfrifo amdano yn briodol, a’i ddefnyddio mewn ffordd economaidd, effeithlon ac effeithiol. Mae’n ddyletswydd o dan y Ddeddf Llywodraeth Leol 1999 i Gyngor Gwynedd sefydlu trefniadau sy’n sicrhau gwelliant parhaus yn y ffordd y mae’n gweithredu ei swyddogaethau, gan ystyried cyfuniad o agweddau economi, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Wrth gyflawni’r cyfrifoldebau eang yma, mae Cyngor Gwynedd hefyd yn gyfrifol am roi trefniadau priodol yn eu lle ar gyfer llywodraethu ei swyddogaethau, cynorthwyo gweithrediad effeithiol ei weithgareddau, ac sydd yn cynnwys trefniadau i reoli risg a rheoli ariannol digonol ac effeithiol.

Mae Cyngor Gwynedd wedi cymeradwyo a mabwysiadu Côd Llywodraethu Corfforaethol, sy’n gyson ag egwyddorion Fframwaith CIPFA/Solace *Delivering Good Governance in Local Government*. Mae copi o’r côd i’w gael ar ein gwefan, neu gellir derbyn copi trwy ysgrifennu at Cyngor Gwynedd, Swyddfa’r Sir, Stryd y Jêl, Caernarfon, Gwynedd LL55 1SH. Mae’r datganiad yma yn esbonio sut mae’r Awdurdod yn cydymffurfio â’r côd ac mae hefyd yn cwrdd â gofynion rheoliad 5(5) Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mewn perthynas â chyhoeddi datganiad ar reoli mewnol.

Rhan 2: PWRPAS Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

Mae’r fframwaith llywodraethu’n cynnwys y systemau a phrosesau, diwylliant a gwerthoedd hynny sydd yn cyfeirio a rheoli’r awdurdod, a’r gweithgareddau ble mae’n adrodd i, cysylltu gydag ac yn arwain y gymuned. Mae’n galluogi’r awdurdod i fonitro llwyddiant ei amcanion strategol, ac i ystyried os yw’r amcanion wedi arwain at ddarparu gwasanaethau addas a chost effeithiol.

Mae’r system reolaeth fewnol yn rhan allweddol o’r fframwaith llywodraethu ac wedi ei ddylunio i alluogi’r Cyngor i reoli risg i lefel resymol yn hytrach na dileu’n gyfan gwbl y risg o fethiant i gyflawni polisïau ac amcanion; gall felly ond ddarparu sicrwydd rhesymol o effeithiolrwydd yn hytrach na sicrwydd diamod. Mae’r system rheolaeth fewnol yn seiliedig ar broses parhaus sy’n adnabod a blaenoriaethu risgiau sy’n berthnasol i gyflawni polisïau, nodau ac amcanion y Cyngor, i werthuso’r tebygolrwydd o risgiau’n cael eu gwireddu ac i isafu’r effaith petai hynny’n digwydd, ac i reoli'r risgiau mewn ffordd effeithlon, effeithiol ac economaidd.

Mae’r fframwaith llywodraethu a ddisgrifir uchod wedi bod yn ei le yng Nghyngor Gwynedd ar gyfer y flwyddyn sy’n diweddu 31 Mawrth 2016 a hyd at ddyddiad cymeradwyo’r datganiad o gyfrifon.

Rhan 3: Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

3.1 Mae'r **Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu** yn cadw golwg parhaus, disgybledig ar faterion llywodraethu, yn codi ymwybyddiaeth ehangach ohonynt, ac yn hybu perchnogaeth ehangach o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol. Mae'r Grŵp yn cynnwys y Prif Weithredwr, y Swyddog Monitro, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol, dau Uwch Reolwr Cefnogaeth Gorfforaethol a'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg.

3.2 Mae'r Grŵp wedi adnabod y 33 o elfennau sy'n ffurfio fframwaith Llywodraethu Cyngor Gwynedd, a rhoddir ystyriaeth arbennig i'r effaith y disgwylir i bob un o'r rhain eu cael wrth ychwanegu gwerth cyhoeddus ar gyfer pobl Gwynedd. Cyn asesu effeithiolrwydd yr elfennau hyn, nodwyd sgôr Effaith ("Impact") i bob un o'r elfennau, i adlewyrchu pa mor gymharol fawr yw effaith pob un ohonynt wrth ychwanegu gwerth cyhoeddus.

3.3 Yn ystod 2015/16, ar sail argymhelliad gan y Grŵp Rheoli a'r Pwyllgor Archwilio, newidiwyd amrediad y sgoriau Impact. Mae'r sgoriau hyn bellach yn amrywio o 1 (effaith fychan) i 5 (effaith uchel iawn) yn hytrach nag o 1 i 10. Mae'r sgoriau hyn wedi eu hasesu, eu herio a'u cadarnhau gan y Pwyllgor Archwilio a Grŵp Rheoli'r Cyngor.

3.4 Mae'r Cyngor o'r farn mai'r elfennau sy'n cael yr ardrawiad fwyaf wrth ei alluogi i gyflawni yw:

Sgôr Impact o 5 (allan o5):

Diwylliant y Cyngor	O gael y diwylliant yn iawn, mae modd i hynny oruchafu popeth arall sy'n effeithio ar ein gallu i gyflawni gan y bydd yr egwyddorion llywodraethu da yn rhan annatod o ymddygiad dydd i ddydd pob unigolyn o fewn y sefydliad.

Sgôr Impact o 4:

Gwasanaethau Cyhoeddus Integredig	Mae parodrwydd cyrff sector gyhoeddus, gan gynnwys Cyngor Gwynedd, cynghorau unedol eraill cyfagos, yr Heddlu, y Bwrdd Iechyd ac eraill i gydweithredu er mwyn darparu gwasanaethau cyhoeddus ar y cyd am gael effaith sylweddol, weladwy i Bobl Gwynedd.
Cynllun Strategol y Cyngor	Dyma'r datganiad lefel uchel sy'n amlinellu'r hyn y mae'r Cyngor am anelu i'w gyflawni yn ystod oes y Cyngor presennol a hwn sy'n sicrhau ein bod yn glir ac yn agored am yr hyn y bwriedir ei gyflawni.
Ymgysylltu	Mae ymgysylltu'n glir gyda Pobl Gwynedd, er mwyn sefydlu cyfathrebu clir a cael wir ddealltwriaeth o'u anghenion, yn un o elfennau pwysicaf o'r trefniadau llywodraethu.
Rhaglen Arweinyddiaeth	Mae Arweinyddiaeth yn gosod y safon y mae pob aelod a gweithiwr yn y Cyngor yn ei ddilyn. Mae ei impact, felly, yn enfawr – gall Arweinyddiaeth dda oresgyn popeth arall, tra gallai Arweinyddiaeth wael ddistrywio'r hyn y mae'r Cyngor yn ceisio ei gyflawni. Hwn sy'n hwyluso gwreiddio diwylliant y Cyngor.
Llywodraethu Gwybodaeth	Mae bod â'r wybodaeth gywir yn hanfodol os yw'r Cyngor am ddarparu'r gwasanaethau cywir i'r pobl gywir yn y ffordd gywir. Mae angen i'r wybodaeth sy'n cael ei gasglu a'i gadw fod yn gyfredol a pherthnasol, nid yn unig er mwyn cydymffurfio â Deddf Diolgelu Data ond hefyd er mwyn sicrhau fod y gwasanaethau yr ydym yn eu darparu yn rhai sy'n gwneud y pethau iawn. Llywodraethu Gwybodaeth dda yw sylfaen penderfyniadau da.

Strategaeth ariannol	Y Strategaeth Ariannol sy'n gosod cyd-destun allweddol ar gyfer popeth y mae'r Cyngor am ei wneud. Mae'r rhagolygon ariannol ar gyfer y Cyngor yn awgrymu y bydd rhaid darganfod arbedion sylweddol yn y blynyddoedd nesaf. Y Strategaeth Ariannol sydd yn gosod allan sut y byddwn yn gwireddu hyn, ac felly mae'n ddatganiad hollbwysig, sydd yn amlinellu sut y bydd y Cyngor yn delio â'r sefyllfa.
Cynllunio'r Gweithlu	Er mwyn sicrhau fod y Cyngor mewn sefyllfa i ddarparu gwasanaethau sydd yn rhoi Pobl Gwynedd yn y canol bob amser, rhaid sicrhau fod gennym y staff iawn yn y lle iawn gyda'r sgiliau iawn. Golyga hynny fod angen i ni hyfforddi staff yn barhaus, gwerthuso eu perfformiad, a meithrin a datblygu ei dalent. Mae trefniadau hyfforddi staff yn ffordd bwysig o hybu a lledaenu meddylfryd Ffordd Gwynedd ar draws y Cyngor, ac wrth gwrs mae'n hollbwysig fod gan y Cyngor swyddogion sydd â'r sgiliau i gyflawni eu swyddi.

Sgôr Impact o 3:

Trefniadau Rheoli Risg	Mae ein trefniadau rheoli risg yn rhan annatod o drefniadau rheoli'r Awdurdod. Mae trefniadau rheoli risg cadarn, cywir a chymesur yn cefnogi arloesi, nid ei lesteirio.
Côd Llywodraethu Lleol	Mae'r Côd Llywodraethu Lleol yn gonglfaen trefniadau llywodraethu'r Cyngor. Mae'n cwmpasu nifer fawr o'r elfennau sydd angen bod yn eu lle er mwyn i'r Cyngor allu gwireddu ar ran Pobl Gwynedd.
Y Cyfansoddiad	Fel y cyfundrefnau a rheolau ar gyfer y ffordd y mae'r Cyngor yn gweithredu, mae'n anorfod fod y Cyfansoddiad, o ddiffiniad, yn cael impact arwyddocaol ar y ffordd y mae'r Cyngor yn cyflawni ar ran Pobl Gwynedd.
Rheoli Perfformiad	Dyma gyfundrefn cynllunio busnes a monitro perfformiad y Cyngor. Oherwydd hyn, mae effaith y gyfundrefn ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau ar ran Pobl Gwynedd yn allweddol.
Y Drefn Craffu	Y drefn craffu yw'r broses sydd yn ei le i sicrhau fod Cabinet y Cyngor yn gweithredu ei bolisïau yn unol â'u haddewidion ac er lles Pobl Gwynedd. Mae felly'n rhan bwysig iawn o'r fframwaith lywodraethu.
Defnydd o Dechnoleg	Mae defnyddio technoleg mewn ffordd effeithiol yn arf hanfodol i sicrhau fod gwasanaethau yn cael eu darparu mewn ffordd sy'n cwrdd ag anghenion ein trigolion, gan wneud hynny mewn ffordd cost effeithiol.
Rheolaeth Asedau	Mae adrannau'r Cyngor yn defnyddio amrediad eang o asedau yn ogystal a'i brif ased – sef ei weithlu – ac mae'n hanfodol fod yr asedau hynny yn cwrdd â gofynion ein trigolion tra'n sicrhau nad ydym yn gwario'n ddianghenraid ar asedau lle mae'r gost o'u darparu yn uwch na'r budd sy'n dod ohonynt.

Yn ogystal, derbyniodd yr elfennau canlynol sgôr is o ran eu heffaith ar werth cyhoeddus:

Elfen	**Sgôr Impact (allan o 5)**
Perthynas Aelod/Swyddog Côd Ymddygiad Aelodau Côd Ymddygiad Swyddogion Pwyllgor Archwilio Polisi Gwrth-Dwyll a Gwrthlygredd Ymateb i Adroddiad Blynyddol yr Archwiliwr Allanol Archwilio Mewnol Strategaeth Gaffael Adroddiad Perfformiad Cyngor Gwynedd Cydraddoldeb	**2**
Y Pwyllgor Safonau Taflenni Penderfyniad Protocolau Swyddogion Statudol Cydberthynas Aelodau Côd Ymarfer Canu'r Gloch Hyfforddi a Datblygu Aelodau Y Drefn Gwynion Datganiad o'r cyfrifon	**1**

3.5 Gwelwyd y datblygiadau canlynol yn ein trefniadau llywodraethu yn ystod 2015/16, ac yn y cyfnod ers 31 Mawrth 2016:

Ebrill 2015	Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn dod i rym.
Gorffennaf 2015	Y Cyngor Llawn yn mabwysiadu Cynllun Strategol 2015-17.
	Y Cabinet yn mabwysiadu'r Strategaeth Ffordd Gwynedd.
	Y Cabinet yn mabwysiadu Strategaeth Gaffael.
Rhagfyr 2015	Y Cyngor Llawn, yn ddiwrthwynebiad, yn cytuno i geisio rhoi sylw i arbenigedd a phrofiad, yn hytrach na gweithredu'r rheolau o safbwynt cydbwysedd gwleidyddol ar bwyllgorau yn haearnaidd ym mhob achos.
Ionawr 2016	Cyfarfod Arbennig o'r Pwyllgor Archwilio i ystyried argymhellion a chynigion gwella adroddiadau archwilwyr a rheoleiddwyr allanol. Dechrau trefn fydd yn digwydd pob 6 mis o hyn ymlaen.
	Sefydlu Is-Grŵp o aelodau'r Cabinet, Fforwm Craffu a'r Pwyllgor Archwilio i ystyried ein trefniadau Craffu.
Chwefror 2016	Y Cyngor yn cyflwyno sylwadau ffurfiol ar y Bil Llywodraeth Leol (Cymru) Drafft.
Mawrth 2016	Y Cyngor Llawn yn mabwysiadu Cynllun Strategol 2016-17.
	Y Cyngor Llawn yn mabwysiadu Strategaeth Ariannol, gan gynnwys toriadau i gyfarch y bwlch ariannol, yn dilyn yr ymarferiad ymgysylltu "Her Gwynedd".
	Y Cabinet yn cymeradwyo Cynllun Cydraddoldeb Strategol 2016-20 Cyngor Gwynedd.
	Y Cabinet yn mabwysiadu Cynllun Rheoli Asedau Eiddo.
Ebrill 2016	Ychwanegu "Defnydd o Dechnoleg" a "Rheolaeth Asedau" i'r Fframwaith Llywodraethu.
	Y Cyngor yn ymateb i Ymgynghoriad gan Archwilydd Cyffredinol Cymru – *Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol a'r hyn y mae'n ei olygu i'ch archwiliad chi.*
Mai 2016	Y Cabinet yn mabwysiadu Strategaeth Technoleg Gwybodaeth (2016-2018).

Rhan 4: EFFEITHIOLRWYDD Y FFRAMWAITH LLYWODRAETHU

4.1 Mae Cyngor Gwynedd yn gyfrifol am gynnal, o leiaf yn flynyddol, adolygiad o effeithiolrwydd ei fframwaith llywodraethu gan gynnwys y system rheolaeth fewnol. Mae'r adolygiad o effeithiolrwydd wedi ei lywio gan waith y rheolwyr gweithredol o fewn yr awdurdod sydd â chyfrifoldeb am ddatblygu a chynnal yr amgylchedd llywodraethu, adroddiad blynyddol y pennaeth archwilio mewnol, yn ogystal â sylwadau a wnaed gan yr archwilwyr allanol ac asiantaethau adolygu eraill ac arolygiaethau.

4.2 Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu wedi cyfarfod yn rheolaidd yn ystod y flwyddyn i asesu trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn barhaus, gan roi sylw i faterion sydd yn dod i'w sylw sy'n effeithio ar ei ganfyddiad o'r fframwaith lywodraethu. Wrth wneud hyn, mae wedi asesu effeithiolrwydd pob un o 33 elfen y fframwaith lywodraethu trwy gynnal asesiad systematig o bob un o'r elfennau yn eu tro, gyda cymorth templed a baratowyd gan Swyddfa Archwilio Cymru yn seiliedig ar Fframwaith CIPFA / Solace.

4.3 Dyma rai o'r camau allweddol a gymerwyd wrth asesu ein Trefniadau Llywodraethu yn ystod 2015/16 ac yn y cyfnod ers 31 Mawrth 2016:

Hydref 2015	Y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn ystyried gofynion Asesiad Corfforaethol SAC, a cychwyn mapio cwestiynau SAC i fframwaith lywodraethu'r Cyngor.
	Ymweliadau i Gyngor Sir Ynys Môn a Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy i ddysgu gwersi o'u hadolygiadau llywodraethu corfforaethol.
	Y Cyngor Llawn yn cymeradwyo Adroddiad Perfformiad Blynyddol y Cyngor.
Tachwedd 2015	Cyhoeddi adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru *Adolygiad o Effeithiolrwydd Trefniadau Craffu* a cyhoeddi canlyniadau Arolwg 360° o farn aelodau ac uwch swyddogion y Cyngor o effeithlonrwydd y trefniadau craffu o fewn y Cyngor.
Rhagfyr 2015	Y Pwyllgor Archwilio yn ystyried trefniadau Rheoli Risg y Cyngor.
Ionawr 2016	Y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cwblhau adolygiad hanner blwyddyn o effeithiolrwydd y trefniadau llywodraethu.
	Y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn adolygu effeithiolrwydd Defnydd o Dechnoleg.
Chwefror 2016	Cyflwyno canlyniad yr adolygiad hanner blwyddyn i'r Pwyllgor Archwilio a'r Grŵp Rheoli.
Mawrth 2016	Cyhoeddi adroddiad Swyddfa Archwilio Cymru *Asesiad o Gydnerthedd Ariannol*, sy'n cadarnhau barn yr archwilwyr fod Cyngor Gwynedd yn risg isel o safbwynt Cynllunio Ariannol, Rheoli Ariannol a Llywodraethu Ariannol.
Mai 2016	Ar sail argymhelliad gan y Grŵp Rheoli, ac ar ôl ei ystyried yn y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu, y Pwyllgor Archwilio yn cytuno i ddefnyddio matrics 5x5 yn hytrach na 10x10 o hyn ymlaen i asesu effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu.
	Y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn ystyried hunanasesiad o Rheolaeth Asedau.
	Y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn ystyried hunanasesiad o Llywodraethu Gwybodaeth.

4.4 Mae'r canlynol hefyd wedi cyfrannu wrth gynnal yr asesiad o effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu yn ystod y flwyddyn:

- Asesiadau gan aelodau a prif swyddogion wrth ddatblygu egwyddorion "Ffordd Gwynedd", sef yr un weledigaeth gyffredin a chlir i bawb yn y Cyngor ynglŷn â'r diwylliant corfforaethol sydd ei angen os am sicrhau fod pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud.

- Gwaith Archwilio Mewnol, wedi ei grynhoi yn Adroddiad Blynyddol Pennaeth Archwilio Mewnol, a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Archwilio ym Mai 2016. Roedd yr adroddiad yn cynnwys y sicrwydd cyffredinol canlynol: ***"Ar sail gwaith Archwilio Mewnol a gwblhawyd yn ystod 2015/16, yn fy marn i, mae gan Cyngor Gwynedd fframwaith gadarn o reolaeth fewnol. Mae hyn yn cynorthwyo i roi hyder yn y trefniadau i sicrhau cyfiawnhad effeithiol ac effeithlon o amcanion y Cyngor, gan fod y camau a gymerwyd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn ariannol i gynnal a cryfhau rheolaethau mewnol ac i sicrhau fod argymhellion i gywiro gwendidau a adnabuwyd gan Archwilio Mewnol wedi bod yn foddhaol."***

- Ystyriaeth o ganlyniadau gwaith archwilwyr a rheoleiddwyr allanol, gan gynnwys Swyddfa Archwilio Cymru, Estyn a'r Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru (AGGCC).

4.5 Defnyddir sgôr cymharol i arddangos canlyniad yr asesiad o effeithiolrwydd elfennau'r fframwaith llywodraethu a ddisgrifir uchod. Fel y sgoriau Impact, mae amrediad y sgôr Effeithiolrwydd hefyd wedi ei cael ei newid eleni fel ei fod o 1 i 5 yn hytrach nag o 1 i 10. Mae'r sgoriau Effeithiolrwydd yn amrywio o 1 (aneffeithiol iawn) i 5 (hynod effeithiol), ac wedi eu harddangos yn y tabl sy'n dilyn.

4.6 Canlyniad y gwaith hunanasesu a ddisgrifir uchod yw mai'r ddwy elfen sy'n cael eu hadnabod fel y rhai lleiaf effeithiol ar hyn o bryd yw Y Drefn Craffu a Cydberthynas Aelodau.

4.7 Ni dderbyniodd unrhyw elfen Sgôr Effeithiolrwydd o 1 allan o 5. Mae'r tabl isod yn dangos yr elfennau sydd wedi derbyn sgôr o 2 neu 3 allan o 5, a'r rhesymau dros hynny.

Sgôr Effeithiolrwydd o 2 (allan o 5):

Elfen	**Asesiad o'i Effeithiolrwydd wrth ein helpu i gyflawni**
Y Drefn Craffu	Yn ystod y flwyddyn cyhoeddwyd adroddiad Archwiliwr Allanol yn nodi yn ei farn ef fod yna broblemau sylweddol gyda'r Drefn Craffu o hyd, ac mae Adolygiad 360° mewnol y Cyngor hefyd wedi cadarnhau bod nifer o elfennau o fewn y drefn sydd angen sylw pellach er mwyn eu gwella. Mae craffu a herio penderfyniadau a pholisïau yn dryloyw a gwrthrychol ond mae ansicrwydd ynglŷn a pha mor effeithiol y mae hynny. Mae hyn yn cael sylw yn yr Adolygiad Craffu a gomisiynwyd gan y Pwyllgor Archwilio yn 2016/17 sydd yn edrych ar finiogi ymhellach ar bwrpas craffu a'r gwerth y mae'n ychwanegu a mwy o graffu cyn penderfyniad. Mae rhai o gynigion y cynllun gweithredu hynny eisoes ar waith gydag eraill yn cael sylw gyda golwg ar y drefn craffu ar ôl etholiadau Mai 2017.
Cydberthynas aelodau	Mae yna rywfaint o dystiolaeth o densiwn wedi bodoli yn y gorffennol rhwng aelodau wrth i'r trefniadau Cabinet newydd gael eu gweithredu o fewn y Cyngor a'r newid rolau oedd yn gysylltiedig â hynny, a nid oes tystiolaeth i awgrymu fod y tensiynau hynny wedi diflannu, gydag adroddiad diweddar yr Archiliwr Allanol ar Graffu yn atgyfnerthu'r neges honno. Serch hynny mae yna arwyddion fod y tensiynau yn dechrau lleihau. Mae tensiynau yn anorfod pa fydd unrhyw newidiadau arwyddocaol, ac i'w disgwyl.

Sgôr Effeithiolrwydd o 3:

Elfen	**Asesiad o'i Effeithiolrwydd wrth ein helpu i gyflawni**
Diwylliant y Cyngor	Mae Strategaeth FFordd Gwynedd bellach yn nodi mai un o brif amcanion y Cyngor yw rhoi Pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud. Mewn gwirionedd mae hyn hefyd yn disgrifio gwerthoedd y Cyngor – sef unrhyw beth sy'n gydnaws â'r amcan hwnnw. Mae gwaith Ffordd Gwynedd eisoes wedi dechrau mewn 6 lleoliad gwaith o fewn y Cyngor gyda gwaith sylweddol pellach yn mynd ymlaen i geisio treiddio newid mewn diwylliant trwy'r Cyngor drwy amlygu i reolwyr beth mae'n ei olygu iddynt hwy a'u timau. Mae yna arwyddion parhaus bellach fod y diwylliant sydd ynghlwm â Ffordd Gwynedd yn gwreiddio yn y sgyrsiau sy'n codi o fewn y Cyngor.
Rheoli Perfformiad	Yn y gorffennol, roedd y Sgôr Effeithiolrwydd cymharol isel ar gyfer Rheoli Perfformiad yn adlewyrchu anghysondeb ar draws y Cyngor. Erbyn hyn, mae swyddogion ac aelodau yn cwestiynu yn barhaus os ydym yn mesur y pethau iawn. Mae Aelodau Cabinet yn cyflwyno adroddiadau perfformiad ar eu meysydd hwy yn rheolaidd i gyfarfodydd y Cabinet.

Elfen	Asesiad o'i Effeithiolrwydd wrth ein helpu i gyflawni
Gwasanaethau Cyhoeddus Integredig	Mae gwaith yn mynd yn ei flaen ar hyn o bryd i ymateb i ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Ymysg y gofynion hyn mae'r angen statudol i sefydlu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus, sy'n cynnwys awdurdodau lleol a nifer o gyrff eraill. Mae yna waith wedi digwydd i gynnal asesiad o lesiant, sydd yn rhan o waith cychwynnol y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus. Yn ogystal â hyn, mae gwaith adolygiad system yn y maes Gofal, sy'n cynnwys cydweithio agos gyda rhanddeiliaid o gyrff allanol, yn dangos arwyddion addawol. Mae yna waith wedi digwydd i adnabod cynlluniau y dylid eu comisiynu ar gyfer y dyfodol.
Cynllun Strategol y Cyngor	Mae'r Cynllun Strategol yn ganllaw pwysig er mwyn cyflawni ar ran Pobl Gwynedd. Mae Swyddfa Archwilio Cymru wedi adnabod gwelliannau yn y ffordd y mae'r Cyngor yn darparu ei wasanaethau. Fodd bynnag, mae'r Cyngor yn cydnabod fod natur y Cynllun presennol yn golygu nad ydi hi'n hawdd dehongli ohono beth yw gwaith craidd y Cyngor. Mae'r Cynllun ar ei ffurf bresennol yn gatalog o'r pethau sydd angen eu newid o fewn y Cyngor ac yn ardal Gwynedd, yn hytrach na chynllun busnes ar gyfer yr Awdurdod. Mae yna waith yn mynd ymlaen i weld sut y gellir newid hyn gyda golwg ar newid yn ystod 2016.
Ymgysylltu	Yn ystod 2015/16, dangosodd Her Gwynedd, sef cynllun i drafod y sefyllfa ariannol gyda trigolion Gwynedd, fod cynnydd sylweddol wedi ei wneud yn ein trefniadau Ymgysylltu. Roedd yr ymarferiad Her Gwynedd yn hynod o lwyddianus gan ddenu ymateb gan dros 2,000 o drigolion Gwynedd a alluogodd y Cyngor i wneud penderfyniadau rhesymegol o ran blaenoriaethau i'r dyfodol yng ngholeuni barn y bobl yr ydym yn eu gwasanaethu. Tra bod angen sicrhau ein bod yn treiddio'r ymarfer da yma ymysg holl adrannau'r Cyngor mae'r sgôr bellach yn adlewyrchu'r gwelliant a welwyd yn y maes yma o gofio Her Gwynedd a'r gwaith a wnaed ym maes Gwastraff yn benodol. Fodd bynnag, gan fod Her Gwynedd wedi cael blaenoriaeth yn y flwyddyn ddiwethaf, mae rhai rhannau o'r Strategaeth Ymgysylltu heb symud ymlaen fel a ddisgwyliwyd.
Llywodraethu Gwybodaeth	Er gwaethaf ymdrechion i wella trefniadau Llywodraethu Gwybodaeth, mae'r Cyngor yn parhau i gadw llawer iawn o wybodaeth, ac mae angen parhau i weithio i sicrhau nad yw'n cynnal mwy o ddata na'r hyn sydd ei angen. Tra bod yna enghreifftiau lle mae gwybodaeth yn cael ei ddefnyddio i wneud penderfyniadau effeithiol, mae yna le i herio a yw'r ymarfer cystal ag y gallasai fod ac mor eang ar draws holl unedau gwasanaeth y Cyngor. Disgwylir y bydd y prosiect i gyflwyno system EDRMS yn cyfrannu at welliant arwyddocaol yn hyn, ac mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu hefyd wedi comisiynu gwaith pellach ar y trefniadau o fewn adrannau unigol. Mae gwaith ymchwil wedi dangos fod angen parhaus i godi ymwybyddiaeth am egwyddorion Diogelu Data, a gwella ymagweddiad yn y maes. Mae'r gwaith yma yn parhau fel rhan o Gynllun Strategol y Cyngor, ac yn dangos cynnydd.

Elfen	**Asesiad o'i Effeithiolrwydd wrth ein helpu i gyflawni**
Trefniadau Rheoli Risg	Mae trefniadau bellach yn eu lle er mwyn i bob adran gynnal cofrestr risg adrannol, ac mae cofrestrau traws-adrannol hefyd yn eu lle, gyda protocolau i'w cefnogi. Er hyn, mae treiddiad rheolaeth risg ymysg unedau busnes unigol yn parhau ychydig yn anghyson. Hefyd, heblaw am risgiau Iechyd a Diogelwch, mae arbrofion systemau yn dangos nad yw'r holl weithlu yn ymwybodol o'r risgiau all lesteirio cyflawni i bobl Gwynedd ac yn eu perchnogi – mae rheoli risg yn dueddol o gael ei weld fel bod yn fater i Reolwyr. Mae gwaith sylweddol wedi ei gyflawni ym maes Cynllunio Argyfwng a Pharhad Gwasanaeth, er mwyn paratoi'r awdurdod yn well ar gyfer digwyddiadau anrhagweladwy. Mae trefniadau i ymdrin â risgiau o gwmpas Trefniadau Diogelu Plant ac Oedolion yn parhau i dderbyn sylw, er mwyn cynnal y cynnydd a wnaed ers 2013. Gwaith ychwanegol a bennwyd i'r Panel Diogelu yn ystod 2015/16 yw'r agenda "PREVENT", mewn perthynas â radicaleiddio.
Cynllunio'r Gweithlu	Mae trafferthion llenwi rhai swyddi uwch o fewn y Cyngor yn awgrymu fod angen gwella ein gallu i greu dilyniant ar gyfer uwch swyddi, o leiaf. Mae hyn wedi ei adnabod fel sail i ddatblygu talent fewnol. Ymhellach, mae trafferthion recriwtio ar gyfer rhai swyddi mewn ardaloedd daearyddol penodol o fewn Gwynedd (e.e. gweithwyr gofal ym Meirionnydd). Mae trefn werthuso 360° i benaethiaid, uwch reolwyr a rhai rheolwyr wedi ei sefydlu, ond mae angen parhau ei ddatblygu. Yn ychwanegol i hyn, mae Grŵp Uwch Reolwyr wedi ei sefydlu ac am barhau.
Pwyllgor Archwilio	Mae Pwyllgor Archwilio Cyngor Gwynedd wedi ei sefydlu ers 1999, ac mae ganddo gylch gorchwyl cytunedig. Mae tystiolaeth fod y Pwyllgor Archwilio yn effeithiol iawn yn gwireddu rhai o'r swyddogaethau y mae wedi ei arddel ers tro, ond parhau i ddatblygu y mae ei allu i ymdrin â cyfrifoldebau newydd a ddaeth i'w ran gyda Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011.
Ymateb i adroddiad blynyddol yr Archwiliwr Allanol	Tra bod yr adroddiad yn cynnwys beirniadaeth adeiladol, bydd y Cyngor yn ceisio gweithredu ar y materion a godir ond weithiau efallai fod yna wrthdaro rhwng ymdeimlad y Cyngor o beth ddylai gael sylw a rhai materion a godir yn y llythyr o ran yr ymdrech sydd ei angen ei roddi iddynt, a'r lefel risg y maent yn ei gynrychioli. Fodd bynnag, nid yw'r enghreifftiau yma yn niferus; nid oedd argymhellion yn yr adroddiad diweddaraf, ac mae'r negeseuon yn gyffredinol bositif.
Archwilio Mewnol	Mae effeithiolrwydd y gyfundrefn Archwilio Mewnol dan adolygiad parhaus, ac er fod y gwasanaeth yn cwrdd â'r safonau proffesiynol yn unol â'r disgwyl, mae angen ystyried ymhellach os yw'n adolygu'r pethau cywir, ac os yw'r gweithredu mewn dull sydd yn gydnaws â Ffordd Gwynedd. Mae capasiti'r gwasanaeth wedi lleihau'n arwyddocaol ers 1 Ebrill 2015, i lawr o 10 i 7 swyddog llawn amser. Disgwylir y bydd mabwysiadu egwyddorion Ffordd Gwynedd yn sicrhau fod effeithiolrwydd y gwasanaeth yn cael ei gynnal, ond efallai y bydd peth gostyngiad yn y tymor byr.

Elfen	**Asesiad o'i Effeithiolrwydd wrth ein helpu i gyflawni**
Strategaeth Gaffael	Mae Prosiect Caffael ar y cyd gyda cynghorau Dinbych a Fflint wedi arwain at Strategaeth Caffael newydd a fabwysiadwyd gan y Cabinet yng Ngorffennaf 2015. Mae Rheolaeth Categori wedi cael ei gyflwyno yn ystod 2015/16. Mae wedi cael ei gyflwyno yn barod yn y maes Pobl, ond mae cynnydd pellach i'w wneud mewn meysydd eraill.
Hyfforddi a Datblygu Aelodau	Mae camau wedi eu gwneud yn y cyfnod ers etholiad 2012 i lunio rhaglen i hyfforddi aelodau, gyda'r Gwasanaethau Democrataidd yn arwain ar y gwaith. Rhai aelodau yn unig sydd wedi manteisio ar y Cyfweliadau Datblygu Personol a gyflwynwyd yn 2014/15.
Y Drefn Gwynion	Mae'r Drefn Gwynion Gorfforaethol newydd yn parhau i ddatblygu'n dda, ac mae'r Swyddog Gwella Gwasanaethau yn sicrhau ein bod yn dysgu gwersi o gwynion, ac yn osgoi ailadrodd camgymeriadau.
Cydraddoldeb	Er fod Cynllun Cydraddoldeb yn ei le, mae tystiolaeth nad ydi ymwybyddiaeth o gydraddoldeb wedi ei wreiddio fel y dylai, a'r meddylfryd wedi treiddio. Er enghraifft, nid oes tystiolaeth i ddangos fod y Cyngor yn meddwl am gynnal Asesiad Effaith Cydraddoldeb fel mater o drefn wrth wneud ei benderfyniadau. Serch hynny, cynhaliwyd Asesiad Effaith Cydraddoldeb ar bob un o'r cynigion i dorri a gyflwynwyd fel rhan o Her Gwynedd.
Defnydd o Dechnoleg	Mae'r gweithgareddau Technoleg Gwybodaeth dros y blynyddoedd a fu wedi canolbwyntio ar sicrhau isadeiledd priodol er mwyn gwarantu cefnogaeth sylfaenol i wasanaethau. Tra bod yna enghreifftiau lle 'rydym wedi medru defnyddio technoleg gwybodaeth yn ehangach i wella sut yr ydym yn cyflawni gwasanaethau i drigolion Gwynedd, nid oes yna dystiolaeth fod hyn yn gyson ar draws yr awdurdod.a'i fod yn digwydd ar y cyflymder yr hoffem iddo ddigwydd. Mae'r Strategaeth Technoleg Gwybodaeth sydd wedi ei fabwysiadu ar gyfer y cyfnod i ddod yn ceisio ymestyn ar y defnydd a wneir o dechnoleg er mwyn cefnogi'r amcanion gwella yn y Cynllun Strategol, gan hefyd wella gallu gwasanaethau i fanteisio ar y cyfleoedd sydd yna i ddefnyddio technoleg yn effeithiol.

Derbyniodd yr elfennau eraill sgôr effeithiolrwydd o 4 neu 5:

Elfen	**Sgôr Effeithiol-rwydd (allan o 5)**
Strategaeth ariannol Rhaglen Arweinyddiaeth Y Côd Llywodraethu Lleol Perthynas Aelod/Swyddog Côd Ymddygiad Aelodau Adroddiad Perfformiad Cyngor Gwynedd Y Pwyllgor Safonau Côd Ymarfer Canu'r Gloch Rheolaeth Asedau	**4**
Y Cyfansoddiad Côd Ymddygiad Swyddogion Polisi gwrth-dwyll a gwrthlygredd Taflenni penderfyniad Protocolau swyddogion statudol Datganiad o'r cyfrifon	**5**

Rydym wedi cael ein cynghori ar oblygiadau canlyniad **yr adolygiad o effeithiolrwydd y fframwaith llywodraethu** gan y Pwyllgor Archwilio, a bod y trefniadau **yn parhau i gael eu hystyried yn addas at ei ddiben yn unol â'r fframwaith llywodraethu**. Mae'r meysydd sydd wedi derbyn sylw eisoes a'r rhai y mae'r Cyngor am fynd i'r afael â hwy yn benodol gyda chamau gweithredu newydd ar y gweill yn cael eu hamlinellu isod.

Rhan 5: MATERION LLYWODRAETHU ARWYDDOCAOL

Wrth osod y sgoriau Impact ac Effeithiolrwydd yn y diagram isod, arddangosir y materion sydd angen sylw fel mater o flaenoriaeth, sef y meysydd hynny sy'n cael yr impact fwyaf, ond sydd lleiaf effeithiol ar hyn o bryd:

ASESIAD O ELFENNAU ALLWEDDOL Y SYSTEMAU A PHROSESAU SY'N RHAN O LYWODRAETHU CYNGOR GWYNEDD

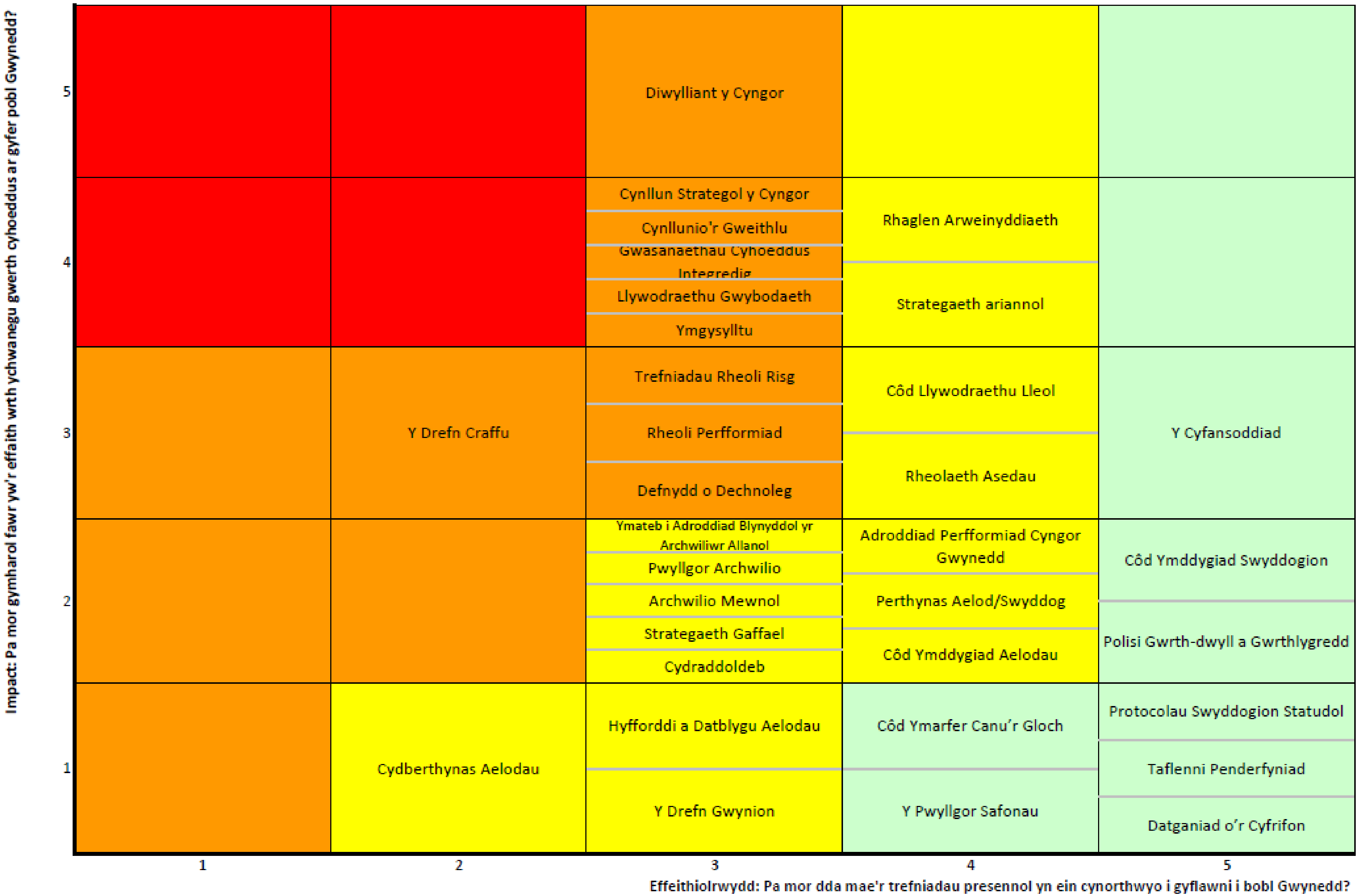

Nid oes unrhyw un o'r 33 elfen bellach yn cael eu hystyried yn faterion o flaenoriaeth uchel iawn, ond mae nifer ohonynt yn flaenoriaeth uchel.

Mae camau gweithredu ar gyfer y meysydd sydd â Blaenoriaeth Uchel wedi eu nodi isod. Lle mae prosiect penodol o fewn y Cynllun Strategol wedi ei nodi fel ymateb, caiff cynnydd ei adrodd yn rheolaidd i'r Cabinet yn Adroddiad Perfformiad yr Aelod Cabinet perthnasol.

Blaenoriaeth Uchel

Mater sydd wedi ei adnabod	Trefniadau i Ymateb	Cyfrifoldeb Pwy?
Diwylliant y Cyngor. Mae yna arwyddion calonogol fod y gwerthoedd o roi Pobl Gwynedd yn ganolog i bopeth yr ydym yn ei wneud yn dechrau ymddangos o'r newydd yn llefaredd staff. Er hyn, mae angen parhau â'r ymdrech i sicrhau fod pawb yn "gwneud" yn ogystal â "dweud".	Mae Diwylliant y Cyngor yn derbyn sylw o dan maes blaenoriaeth Cyngor Effeithiol ac Effeithlon o fewn y Cynllun Strategol, sef prosiect **C1 – Arfogi Unedau i roi Ffordd Gwynedd ar Waith**. Erbyn diwedd Mawrth 2017, cwblhau 12 adolygiad gwasanaeth a hyrwyddo egwyddorion Ffordd Gwynedd ymysg rheolwyr y Cyngor.	Prif Weithredwr
Rheoli Perfformiad. Yn ystod 2015/16, llwyddwyd i sefydlu cyfundrefn newydd ac mae adrannau'r Cyngor wedi dechrau gweithredu y gyfundrefn berfformiad newydd gan adnabod pwrpasau a mesurau sy'n cyd-fynd ag egwyddorion Ffordd Gwynedd.	Derbyn sylw o dan maes blaenoriaeth Cyngor Effeithiol ac Effeithlon o fewn y Cynllun Strategol, sef prosiect **C4 – Prosiect Gweithredu Cyfundrefn Berfformiad.** Erbyn diwedd Mawrth 2017, bydd y gyfundrefn newydd yn llwyr weithredol trwy'r Cyngor a bydd sicrwydd ein bod yn mesur a monitro y pethau priodol.	Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol
Cynllun Strategol y Cyngor. Mae pryder a yw holl staff y Cyngor yn rhoi'r flaenoriaeth dyledus i faterion sydd yn y Cynllun Strategol	Parhau i fireinio trefniadau cynllunio busnes holl unedau busnes y Cyngor, er mwyn rhoi sylw i'r blaenoriaethau cywir	Uwch Reolwr Cefnogaeth Gorfforaethol
Cynllunio'r Gweithlu Mae arbrofion wedi eu cynnal mewn gwahanol adrannau i edrych ar ffyrdd gwahanol er mwyn gwella'r drefn.	Parhau i ddatblygu a lledaenu'r drefn werthuso newydd sy'n seiliedig ar egwyddorion Ffordd Gwynedd	Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol
Gwasanaethau Cyhoeddus Integredig. Byddwn yn datblygu ein gweithdrefnau er mwyn ymateb i ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol.	Cwblhau'r dasg o sefydlu trefniadau llywodraethu'r Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.	Uwch Reolwr Cefnogaeth Corfforaethol

Mater sydd wedi ei adnabod	**Trefniadau i Ymateb**	**Cyfrifoldeb Pwy?**
Llywodraethu Gwybodaeth. Mae'r Cyngor yn cadw llawer iawn o ddata..	Derbyn sylw o dan maes blaenoriaeth Cyngor Effeithiol ac Effeithlon o fewn y Cynllun Strategol, sef prosiectau **C7 – Prosiect System rheoli dogfennau a chofnodion electronig (EDRMS)** ac **C8 – Prosiect Llywodraethu Gwybodaeth.** Erbyn diwedd Mawrth 2017: • Bydd o leiaf pump o adrannau'r Cyngor yn defnyddio system EDRMS. • Bydd y Cyngor wedi asesu priodoldeb ei drefniadau diogelu gwybodaeth (gan gynnwys effeithiolrwydd ein trefniadau hyfforddiant) gan gyfathrebu a chyflwyno polisi diogelu data i staff, cyflwyno trefniadau hyfforddiant newydd a chyflwyno trefniadau archwilio er mwyn gwreiddio egwyddorion diogelu gwybodaeth drwy'r holl sefydliad.	Uwch Reolwr Cefnogaeth Corfforaethol
Ymgysylltu. Nid yw trefniadau ymgysylltu'r Cyngor cystal ag y dylent fod ar gyfer yr hinsawdd newydd sydd o'n blaenau.	Derbyn sylw o dan maes blaenoriaeth Cyngor Effeithiol ac Effeithlon o fewn y Cynllun Strategol, sef prosiect **C3 – Prosiect Ymgysylltu.** Erbyn diwedd Mawrth 2017, bydd y prosiect yma wedi sicrhau bod Strategaeth Ymgysylltu yn cael ei gweithredu ac yn cynnwys cyfres o weithgareddau i wella ymgysylltu ar draws y Cyngor.	Prif Weithredwr
Y Drefn Craffu. Mae gwendidau wedi eu hadnabod yn y trefniadau craffu a byddwn yn datblygu cynigion ar gyfer canolbwyntio ar y deialog rhwng Craffu a'r Weithrediaeth, pwysau gwaith o fewn y gyfundrefn, arafwch ac eglurder am yr hyn y bwriedir ei wella a'r sgiliau ac adnoddau ar gyfer gwneud hynny.	Er nad oes prosiect Cynllun Strategol fel y cyfryw, mae'r Pwyllgor Archwilio wedi sefydlu is-grwp tasg a gorffen i fynd i'r afael â'r themâu sydd wedi eu hadnabod. Mae'r is-grwp yn gweithio ar rai elfennau ar gyfer eu gwella a'u gweithredu eleni a newidiadau eraill a fydd yn arwain at gynigion am drefniadau craffu newydd i'w gweithredu ar ôl etholiad Mai 2017.	Uwch Reolwr Cefnogaeth Gorfforaethol

Mater sydd wedi ei adnabod	**Trefniadau i Ymateb**	**Cyfrifoldeb Pwy?**
Trefniadau Rheoli Risg. Mae treiddiad rheolaeth risg ymysg unedau busnes unigol yn anghyson, a'r canfyddiad gyffredinol yw fod rheoli risg yn rwystr i wireddu amcanion, yn hytrach na chymorth.	Adeiladu ar y gwaith o sicrhau fod pob adran wedi paratoi cofrestr risg lefel adran ac yn ei adolygu'n rheolaidd. Parhau i gefnogi unedau busnes i godi ymwybyddiaeth o'r defnydd o rheolaeth risg yn eu gwaith dydd i ddydd, a hynny yng nghyd-destun egwyddorion Ffordd Gwynedd.	Uwch Reolwr Refeniw a Risg
Defnydd o Dechnoleg. Mabwysiadwyd Strategaeth Technoleg Gwybodaeth 2016-18 gan y Cabinet ar 3 Mai 2016. Wrth ei fabwysiadu, nododd y Cabinet fod TG yn arf critigol ac yn alluogwr pan ddaw i wella gwasanaethau a lleihau costau darparu gwasanaethau.	Gweithredu yn unol â'r rhaglen waith sydd wedi ei gynnwys yn y Strategaeth Technoleg Gwybodaeth.	Pennaeth Cyllid / Uwch Reolwr Technoleg Gwybodaeth a Trawsnewid Busnes

Yn ogystal â'r uchod, bydd y Cyngor hefyd yn adolygu ei fframwaith llywodraethu mewn perthynas â'r fersiwn ddiwygiedig o Fframwaith CIPFA/Solace *Delivering Good Governance in Local Government*.

Rhan 6: BARN

Rydym yn bwriadu cymryd camau i ddelio gyda’r materion uchod yn ystod y flwyddyn nesaf er mwyn gwella ein trefniadau llywodraethu. Rydym yn fodlon bydd y camau hyn yn delio gyda’r angen i wella adnabuwyd yn yr adolygiad effeithiolrwydd a byddwn yn monitro eu gweithrediad fel rhan o’r adolygiad blynyddol nesaf.

________________________	________________________
DILWYN O WILLIAMS	**Cyng. DYFED WYN EDWARDS**
PRIF WEITHREDWR CYNGOR GWYNEDD	**ARWEINYDD CYNGOR GWYNEDD**
DYDDIAD	**DYDDIAD**